

M. Kovács László

Szociális és gyermekjóléti tevékenység lehetőségei a baptista gyülekezetekben

BEVEZETÉS

Az utóbbi években jó néhány gyülekezet vállalta fel, hogy a misszió tekintetében kilép a hagyományos keretek közül, és valamilyen szociális tevékenységbe kezd. A jogszabályi környezet és a kormányzati szociálpolitika is kedvező feltételeket teremtett és teremt jelenleg is az állami szociális feladatok egy részének átvállalásához. Az állam normatív támogatást biztosít a szociális, valamint a gyermekvédelmi törvényben nevesített szolgáltatásokhoz. Ez lehetővé teszi, hogy az

egyházi fenntartású intézmények finanszírozása hosszabb távon is tervezhető, kiszámítható legyen, ami elengedhetetlen a biztonságos működéshez.

A baptista gyülekezetek többsége azonban létszáma, korösszetétele miatt nem tud élni ezzel a lehetőséggel. Ennek következtében megvan a veszélye egy téves szemlélet elterjedésének, miszerint szociális missziót csak kellően nagy létszámú, nyitott, korszerű szemlélettel rendelkező helyi közösségek tudnak végezni.

Jelen tanulmányunkkal ezeknek a gyülekezeteknek szeretnénk ajánlásokat megfogalmazni. Célunk, hogy

„Ha közösségben vagyunk egymással, máris egyfajta szociális funkciót töltünk be. Egy élő közösségben javak, értékek megosztása történik, akkor is, ha ez nem mindig tudatosan az egyes tagokban.”

erősödjön a baptista közösség érzékenysége, felelősségtudata a társadalom szociális kihívásaival szemben. A kisebb gyülekezetben élők is képesek legyenek – a saját magukkal kapcsolatos kishitűség dédelgetése helyett – bátorságot venni a konkrét cselekvésre.

A Bibliában létezik szociális misszióparancs

Jézus mondja: *„Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám... Bizony mondom nektek, valahányszor megtették ezeket akár csak eggyel is az én legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg.”* (Mt 25,35–36.40)

Pál pedig így fogalmaz: *„A jó cselekvésében pedig ne fáradjunk el, mert a maga idejében aratunk majd, ha meg nem lankadunk. Ezért tehát, amíg időnk van, tegyünk jót mindenkivel, leginkább pedig azokkal, akik testvéreink a hitben.”* (Gal 6,9–10)

A szociális érzékenység, tettekeszség tehát nem egy választható lehetőség, melyet csak bizonyos feltételek teljesülése esetén indokolt magunkra venni. Ha viszont a Krisztus-hit önmagában elegendő feltétel, akkor bizonyára minden, a hitét tudatosan megélt keresztény eleve rendelkezik azokkal a készségekkel, amelyek minden további ismeretszerzés, önfejlesztés nélkül is képessé teszik a karitatív szolgálat valamely formájára. A közösség pedig, legyen az bármilyen kis létszámú, arra teremt lehetőséget, hogy ez a szolgálat összehangoltá, rendezetté és egyre bővülővé váljon.

A gyülekezet már a létezésével is szociális missziót végez

Gyakori hiba, hogy a „szociális” szó használatával valamiféle aszimmetrikus kapcsolatra utalunk. Segítők kerülnek interakcióba rászorultakkal. A „fent” lévők próbálják a „lent” lévőket felemelni, felsegíteni. Pedig a „szociális” jelző valójában egyszerűen „közösségi”-t jelent. Az első feladat, mielőtt bármit is tennénk embertársaink javára, hogy ezt a közösségi szemléletet magunkévá tegyük. Eszerint, ha közösségben vagyunk egymással, máris egyfajta szociális funkciót töltünk be. Egy élő közösségben javak, értékek megosztása történik, akkor is, ha ez nem mindig tudatosan az egyes tagokban. Amikor a közösség által fontosnak vallott normák, prioritások – gyakran észrevétlenül – átadásra kerülnek, akkor valójában szociális prevenció tör-

ténik. Ha például az adott gyülekezetben következetesen megélik azt a bibliai alapelvet, hogy *„Senkinek se tartozzatok semmivel, csak azzal, hogy egymást szeresétek”* (Róm 13,8), ez mintaként szolgál azok számára, akik esetleg hajlamosak lennének a felelőtlen eladósodásra.

A közösségben tehát folyamatosan hatással vagyunk egymásra, formáljuk egymás szemléletét. Ebben van egy hangsúlyos kölcsönösségi mozzanat, ami azt jelenti, hogy mindenki ad és mindenki kap. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ez a szociális misszió, a karitás „nulladik” formája, amelynek mindenki részese, aki gyülekezethez tartozik. Amikor egy gyülekezet valamilyen szociális tevékenységben való részvételen gondolkodik, mindenekelőtt ezt kell tudatosítania magában.

PÉNZBELI ELLÁTÁSOK

A szociális törvény a rászorulóknak részére nyújtható támogatások felsorolását a pénzügyi ellátásokkal kezdi. Bizonyos élethelyzetekben ez a segítségnyújtás legegyszerűbb és leghatékonyabb módja. Ám nem véletlenül köti az állam szigorú jogosultsági feltételekhez a juttatást, és szankcionálja annak jogosulatlan igénybevételelét.

Azért foglalkozunk elsőként itt is a pénzügyi ellátásokkal, mert talán ez az egyetlen, amelyet szinte minden gyülekezet a megalakulása óta gyakorol valamilyen formában. A gyakorlati szeretet természetes

„Már egy 20-30 tagú gyülekezetben is érdemes választani egy legalább három főből álló szociális bizottságot.”

megnyilvánulásának tartjuk, hogy ha valahol költséggel járó segítségre van szükség, akkor ne legyünk szűkmarkúak. Megszokott, hogy a támogatást közvetett módon gyakorolják az adakozók, és az adomány célba juttatását valamely megbízható egyházi vagy civil szervezetre bízzák.

Mégis gyakran előfordul, hogy közvetlenül egy gyülekezetbe, esetleg személyesen a lekipásztorhoz érkeznek pénzbeli támogatás iránti igények. Fontos, hogy a legkisebb egyházi közösség is felkészült legyen az ilyen irányú kérelmekre. A gyülekezet gazdálkodásáért érzett, valamint a kérelmezővel szembeni felelősségünk is körültekintő eljárásra int. Már egy 20-30 tagú gyülekezetben is érdemes választani egy legalább három főből álló szociális bizottságot. Jó gyakorlat, ha a gyülekezet szociális perselyt helyez el az imaház kijáratánál, vagy rendszeresen, például havonta egy vásárnap erre a célra különíti el a perselyadományt. A bizottságnak így lehetősége van egy adott keretösszeggel gazdálkodni, természetesen beszámolási kötelezettséggel a gyülekezet felé. Egyúttal felelőssége is, hogy észrevegye azokat a szükséghelyzeteket, amelyekre reagálnia kell a krisztusi szeretet, irgalmasság jegyében. Így elkerülhetővé válnak az átgondolatlan, alkalom szülte döntések, melyek negatív hatással lehetnek a közösség egységére.

SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK

A kérdés magától értetődő: mit tehet a gyülekezet azon túl, hogy már a létevel is szociális missziót végez? A következőkben azokat a tevékenységeket vesszük sorra, amelyek tudatos gyakorlásával egy gyülekezet a helyi társadalmi jelenlétét tudja erősíteni. Urunk Jézus arra biztatta a hallgatóit, hogy Isten országában a kicsiny kezdet is hozhat nagy eredményeket. Egy kisebb településen bármilyen kis kezdeményezés, mely a közjót szolgálja, odafigyelést, elismerést von maga után, ezáltal nagymértékben növelheti a gyülekezet ismertségét, pozitív megítélését.

A szolgálat lehetőségeit sorolva olyan tevékenységeket vesszünk alapul, amelyek a vonatkozó jogszabályok által jól meghatározottak, feltételrendszerük szakmailag jól kidolgozott. A gyülekezet előtt három lehetőség áll:

1. Önálló jogi személyként megteremti a működés tárgyi és személyi feltételeit, beszerzi a szükséges engedélyeket, és elindítja a szolgáltatást. Fenntartóként

így jogosult az adott tevékenységre vonatkozó állami normatíva igénybevételére.

2. A Magyarországi Baptista Egyház kötelékében jelenleg 13 fenntartó működtet valamilyen szociális szolgáltatást. Arra is elvi lehetőség van tehát, hogy ahol készség mutatkozik, ott az egyházi fenntartók valamelyike szervezze meg a szolgáltatást kisebb-nagyobb részben a helyi gyülekezet erőforrásaira támaszkodva.
3. A gyülekezet nem él ugyan a normatív támogatás lehetőségével, de társadalmi szolgálatát elkezdni tudatosan alakítani valamelyik ellátási forma mintájára. Ez egyrészt lehetőséget ad arra, hogy ha a szigorú jogszabályi feltételek nem is teljesülnek maradéktalanul, a társadalmi haszon éppúgy megjelenhet, láthatóvá válhat a település vagy településrész életében. Másrészt az így szerzett tapasztalat alapja lehet a továbblépésnek az 1. vagy a 2. pontban említett lehetőség felé, amennyiben a gyülekezet növekszik, erősödik.

Elsősorban ez utóbbi lehetőséget tartva szem előtt, most tehát a jogszabályokban nevesített ellátások közül csak azokkal foglalkozunk, amelyeknek egy egyszerűsített változata a kisebb gyülekezetekben is megvalósítható. Azt is figyelembe vettük, hogy az adott tevékenységhez ne legyen szükség túl nagy anyagi ráfordításra, szakértett munkaerőre. Motiváló lehet, hogy van olyan ellátási forma köztük, amelyet az ország több településén évek óta eredményesen működtet a helyi baptista közösség.

Étkeztetés

A szociális alapszolgáltatások egyik formája az étkeztetés, melyet valamennyi önkormányzat – a lakosság-

„Érdemes tehát megkeresni egy közeli, hivatalosan működő népkonyhát, és velük együttműködve megszervezni az ételosztást.”

számtól függetlenül – köteles biztosítani.

Az étkeztetés keretében azoknak a szociálisan rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguk, illetve eltartottaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani, különösen:

- koruk,
- egészségi állapotuk,
- fogyatékoságuk, pszichiátriai betegségeik,
- szenvedélybetegségük,
- hajléktalanságuk miatt.¹

Az étkeztetés a lakosság szükségleteinek megfelelően megszervezhető az étel

- kiszolgálásával egyidejű helyben fogyasztással,
- elvitelének lehetővé tételével,
- lakásra szállításával.²

Városokban éppúgy, mint elszegényedett falvakban mindig lehet valós igény egy tányér meleg ételre. A különböző egyházi és civil szervezetek általában a karácsony előtti napokra időzítik az ilyen típusú szolgálatukat. Pedig erre egész évben van lehetőség. Érdemes tehát megkeresni egy közeli, hivatalosan működő népkonyhát, és velük együttműködve megszervezni az ételosztást. Ha az étel egy népkonyháról kerül kiszállításra, akkor az leveszi a gyülekezet válláról a nyersanyagköltség terhét. Hosszabb időszakban csak akkor célszerű gondolkodni, ha az adott közösségben van legalább 5-6 olyan tag, aki rendszeresen tud időt

szánni erre a tevékenységre. Látszólag egyszerű feladat 50–100 adag ételt kiosztani, a valóságban komoly szervezőmunkát, elszántságot, kitartást, konfliktuskezelő képességet igényel. Ahol jó az együttműködés a keresztény felekezetek között, ott szóba jöhet az öko-menikus összefogás is.

Fontos hangsúlyozni, hogy a napi egyszeri meleg ételhez való hozzájutást az önkormányzat *köteles* biztosítani az arra jogosultak részére. Ha tehát egy gyülekezet rendszeres ételosztás szervezésén gondolkodik, azt mindenképp az önkormányzat illetékeseivel egyeztetett módon tegye. Mivel ezt csak kevés gyülekezet tudja felvállalni, érdemes megfontolni az alábbi lényegesen egyszerűbb lehetőséget is:

A vasárnapi ebédmeghívás gyakorlata mélyen gyökerezik a baptista családok hagyományaiban. Néhol szokás volt, hogy vasárnap eggyel több terítéket tettek az asztalra, mint a család létszáma, mondván, hogy az Úr Jézusnak is terítenek, hátha épp arra jár. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy mindig készek voltak a váratlan vendéget asztalhoz ültetni. A délelőtti istentiszteleten megjelenő érdeklődőket vagy a gyülekezethez tartozó egyedülállókat, de esetenként egész családokat is meghívhatunk.

Ugyancsak régi szokás, hogy ünnepi alkalmak után szeretetvendégséggel készül a helyi gyülekezet. Az asztal melletti beszélgetés jó eszköz a testvéri kapcsolatok elmélyítésére, de az alkalmi látogatók közösségi integrációját is nagyban segítheti.

Házi segítségnyújtás

A szociális alapszolgáltatások egyik formája a házi segítségnyújtás, melyet valamennyi önkormányzat – a

1. 1993. évi III. tv. 62. §.

2. 1/2000. (I.7.) SzCsM-rendelet 21. § (1).

„Az egyedülálló idősök számára az egyik legszarkalatosabb kérdés a biztonság.”

lakosságszámtól függetlenül – köteles biztosítani. A szolgáltatás célja, hogy az ellátott a saját, megszokott lakókörnyezetében kapjon olyan segítséget, amely az önálló életvitel minél további fenntartását teszi lehetővé.

A házi segítségnyújtás magában foglalja

- a szociális segítséget,
- a személyi gondozást.

Szociális segítség keretében biztosítani kell

1. a lakókörnyezeti higiénia megtartásában való közreműködést,
2. a háztartási tevékenységben való közreműködést,
3. a veszélyhelyzetek kialakulásának megelőzésében és a kialakult veszélyhelyzet elhárításában történő segítségnyújtást,
4. szükség esetén a bentlakásos szociális intézménybe történő beköltözés segítségét.

Személyi gondozás keretében biztosítani kell

1. az ellátást igénybe vevővel a segítő kapcsolat kialakítását és fenntartását,
2. a gondozási és ápolási feladatok elvégzését,
3. a szociális segítség keretében elvégzendő feladatokat.³

A házi segítségnyújtás tehát az étkeztetéshez hasonlóan a helyi önkormányzat által biztosított *kötelező* szolgáltatás. Ugyanakkor szembetűnő, hogy itt is olyan tevékenységről van szó, amelyet az egyházi közösségek évszázadok óta gyakorolnak. A helyi gyülekezet tagjai jó esetben ismerik a szomszédaikat, köztük azokat az időseket, akik már nem képesek teljesen ellátni önmagukat. Ha egy gyülekezet rendelkezik szabad kapacitással arra, hogy ezek az emberek valamifajta segítséget kapjanak a lakókörnyezetük rendben tartásában, a bevásárlásban, személyi higiénében stb, akkor éljen a lehetőséggel! Fontos azonban, hogy ezt az önkormányzat által biztosított ellátás figyelembevételével, a házi-gondozókkal egyeztetett formában tegye. Jó gyakorlat ennek kiegészítéseképp az idősök imaházba, templomba jutásának megszervezése.

A jogi szabályozás azt is lehetővé teszi, hogy az önkormányzat által szervezett házi segítségnyújtási tevékenységhez önkéntesek is csatlakozzanak: „A házi segítségnyújtás keretében kizárólag szociális segí-

tés – segítő munkakörben – a személyi jövedelemadóról szóló törvényben meghatározott szociális gondozói díjban részesíthető társadalmi gondozó alkalmazásával, közérdekű önkéntes tevékenység keretében, közfoglalkoztatotti jogviszonyban álló személyek vagy szociális szövetkezet igénybevételével is nyújtható.”⁴ Mivel az önkormányzatok is sok esetben létszámhiánnyal küzdenek, érdemes utánajárni e lehetőségnek is.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

Az egyedülálló idősök számára az egyik legszarkalatosabb kérdés a biztonság. A valós veszélyhelyzetek (betörés, hirtelen rosszullét stb.) mellett az ezektől való állandósult félelem már önmagában is rossz hatással van az életminőségre. Ez az ellátási forma az ő számukra jelenthet segítséget. A lényege, hogy az ellátást igénybe vevő otthonában telepítésre kerül egy jelzőkészülék, amely egy diszpécserközpontban ad jelzést. Ezt követően a diszpécser telefonon értesíti az ügyeletes gondozót, aki 30 percen belül köteles a jelzést adó ellátottnál megjelenni és a szükség szerinti intézkedést megtenni. Ennek a szolgáltatásnak komoly költséggel járó tárgyi és személyi feltételei vannak. A készülékeket és a 24 órás diszpécser-szolgálatot jellemzően üzleti alapon működő vállalkozások biztosítják szerződés alapján. Viszont az időseket ellátó gondozók és gépkocsivezetők 24 órás ügyeletét, valamint az adminisztrációt a szolgáltatást nyújtó szervezetnek kell biztosítania.

Ennek a szolgáltatásnak egyszerűbb formája szintén elképzelhető egy gyülekezeti közösség által szervezett formában is. A technikai feltételeket a ma már elérhető

3. 1993. évi III. tv. 63. § (3), (4).

4. 1/2000. (I.7.) SzCsM-rendelet 27. § (3) 109.

„Az érintett családok sokszor hiába keresnek gyors megoldást demens hozzátartozójuk gondozására. Gyakran még nem is jelentős a gondozási szükségletük, csupán az lenne fontos, hogy a hozzátartozók biztonságban tudhassák az idős családtagot, amíg dolgoznak.”

áron kapható úgynevezett senior okosóra használatával is biztosítani lehet, melyet kifejezetten az egyedül élő idősök biztonságának fokozása érdekében fejlesztettek ki. Az órával

- nyomon követhetjük az óra viselőjének aktuális helyzetét,
- monitorozhatjuk az óra viselőjének legutóbb mért vérnyomását és pulzusát,
- távoli vérnyomásmérést indíthatunk,
- S. O. S. riasztás vagy a biztonsági zóna elhagyása esetén értesítést kapunk,
- láthatjuk az óra akkumulátorának töltöttségi szintjét,
- a lépésszámlálóval nyomon követhetjük az óra viselőjének aznapi aktivitását,
- közvetlen hanghívást is indíthatunk.

Ez a technikai megoldás lehetővé teszi, hogy diszpecserközpont közbeiktatása nélkül az igénybe vevő közvetlenül az ügyeletben lévő önkéntes segítőt érje el. Ha a gyülekezet a környezetében élő idősök számára az ügyeletet megszervezi, akkor célszerű egy mobiltelefon vásárolni külön erre a célra. Ez esetben az önkéntesek ezt a készüléket tartják maguknál, illetve adják tovább egymásnak. Fontos, hogy a gyülekezet megbízon egy, a szervezői feladatokért felelős személyt. Továbbá hogy a szolgálatot vállaló ügyelők részére legyen egy néhány órás képzés, hogy a tennivalók elvégzése, a váratlan helyzetek kezelése egységes legyen.

Nappali ellátás

Általánosságban elmondható, hogy ez az ellátási forma azok számára nyújt napközbeni segítséget, akik az ön-

ellátó képességüket részben elveszítették, de nem olyan mértékben, hogy jogosulttá váltak volna bentlakásos intézményi elhelyezésre. Az időseken kívül pszichiátriai és szenvedélybetegek, valamint fogyatékkal élők számára biztosít lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, tisztálkodásra, étkezésre. Természetesen a nappali ellátás elengedhetetlen feltétele az arra alkalmas épület, benne a közösségi együttlétre, pihenésre, személyi tisztálkodásra, személyes ruházat tisztítására alkalmas helyiségekkel. Az épületnek akadálymentesnek kell lennie. Sok gyülekezet rendelkezik az imaház mellett olyan infrastruktúrával, amely alkalmas lehet erre a funkcióra is. Ez azonban alapos átgondolást igényel, mert például ha a vasárnapi iskola céljára berendezett helyiségekben mindennap fogyatékos személyek foglalkoztatása folyik, az nem lehetetlen ugyan, de jelentős szemléletváltást igényel a gyülekezet részéről. Kevesebb konfliktussal jár, ha az imaházhoz nem közvetlenül kapcsolódó épületben van lehetőség az ellátás megszervezésére.

A normatív támogatásra jogosító, jogszerű működésnek természetesen személyi feltételei is vannak. Ha a gyülekezet ebben a formában kíván ellátást nyújtani, akkor az intézményvezetői munkakör mellett 50 ellátottra vetítve 2 fő szakképzett ápoló-gondozóról is gondoskodnia kell. Speciális ellátások (pszichiátriai, szenvedélybetegek, fogyatékkal élők) esetén további, az ellátotti kör sajátos gondozási szükségleteihez igazodó képzettséget ír elő a vonatkozó jogszabály.⁵

Külön érdemes szót ejteni a demenciában szenvedő idősök nappali ellátásának lehetőségéről. A statisztikai adatok a várható élettartam folyamatos növekedését, ugyanakkor a szellemi hanyatlással érintettek számának emelkedését jelzik. Az idősothtonok létszámkapacitása korlátozott, a várakozási idő hosszú. Az érintett családok sokszor hiába keresnek gyors megoldást demens hozzátartozójuk gondozására. Gyakran még nem is jelentős a gondozási szükségletük, csupán az lenne fontos, hogy a hozzátartozók biztonságban tudhassák az idős családtagot, amíg dolgoznak. Demens ellátása során a speciális szükségleteikhez igazodva egyéni és csoportos foglalkozásokat napi rendszerességgel kell szervezni, továbbá a gondozói felügyeletet a nyitvatartási idő alatt folyamatosan biztosítani kell.

5. Lásd 1/2000. (I.7) SzCsM-rendelet 2. sz. melléklete.

„Olyan gyülekezetben, ahol adottak a tárgyi feltételek, rendelkezésre állnak megfelelő helyiségek, érdemes gondolkodni valamilyen rendszeres hétköznapi foglalkozás megszervezéséről.”

Fokozott figyelmet kell fordítani a biztonságos környezet kialakítására.

A helyi önkormányzatok jellemzően kistérségi társulás keretében igyekeznek minél költséghatékonyabb módon megoldani a nappali ellátást. Sok kis településen azonban még mindig hiányzik, illetve az idősek nem szívesen veszik, ha másik településre utaztatják őket.

Olyan gyülekezetben, ahol adottak a tárgyi feltételek, rendelkezésre állnak megfelelő helyiségek, érdemes gondolkodni valamilyen rendszeres hétköznapi foglalkozás megszervezéséről. A találkozás legyen inkább ritkább, de rendszeres. Több-kevesebb külső segítséggel esetleg maguk az idősek is képesek lehetnek az önszerveződésre.

GYERMEKJÓLÉTI, GYERMEKVÉDELMI SZOLGÁLTATÁSOK

Az olyan, hagyományosnak tekinthető szolgáltatások mellett, mint például a bölcsőde vagy a gyermekjóléti szolgálat, az utóbbi években újszerű ellátási formák is megjelentek. Hogy mennyire lesznek hosszú távon hatékonyak, azt jelenleg aligha lehet biztosan megjósolni. Általánosságban elmondható róluk, hogy mielőtt jogszabályokban nevesítve lettek, modellkísérletek formájában működtek néhány településen.

Az innovatív jellegű szolgáltatásokhoz részletes módszertani útmutatók állnak rendelkezésre, melyeket a Magyarországi Családi Bölcsődék Közhasznú Egyesülete mint a bölcsődei és más, napközbeni gyermekellátások módszertani támogatását ellátó szervezet adott ki.

Biztos Kezdet Gyerekház

Ez a program angliai mintára évekig modellkísérletként működött, majd 2013-ban került nevesítésre az 1997. évi XXXI. törvényben a személyes gondoskodást nyújtó ellátások között. A jogalkotó szándéka szerint a gyerekházakat olyan településeken, településrészen kívánatos létrehozni, ahol jelentős a gyermekszegénység, a gyermekek társadalmi kirekesztődésének veszélye. Az elérni kívánt elsődleges célcsoport a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos településeken élő 0–5 éves gyermekek és szüleik. Célja a gyermekek „egészséges fejlődésének biztosítását támogató, fejlődési lemaradását kompenzáló, a szülői kompetenciákat erősítő, a szülő és az óvodába még nem járó gyermek számára együttesen nyújtott társadalmi felzárkózást segítő prevenció szolgáltatás biztosítása”.⁶ A hangsúly tehát a társadalmi leszakadás megelőzésén, illetve a hátrányok csökkentésén van.

Nyilvánvaló, hogy ez a célkitűzés is már régóta szerepel a keresztény egyházak szociális programjában. A baptista közösségekben is voltak olyan missziói törekvések, amelyek a legszegényebb réteghez tartozók megtérését és ezzel együtt a társadalmi felzárkózását tűzték zászlójukra. Ugyanakkor a tagadhatatlan szociokulturális különbségek miatt előfordult, hogy a gyülekezet nem tudta integrálni a csatlakozni kívánókat. Számolni kell azzal, hogy bár a megtérés lehet egy pillanat is, a szocializáció esetenként hosszú, nehéz folyamat. Épp ezért ehhez a szolgálathoz különösen erős személyes elköteleződés, az érintettek közötti rendszeres, tartós jelenlét vállalása szükséges. Ám nincs is talán erőteljesebb, tettekben megnyilvánuló üzenete az egyháznak a társadalom felé, mint a legreménytelenebb helyzetben lévők ügyének felkarolása.

A Biztos Kezdet Gyerekházban nem vezetői munkakörben tulajdonképpen nincs előzetes képesítési előírás. Az úgynevezett Biztos Kezdet Alapképzést kell elvégezni a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított két éven belül.

A Biztos Kezdet program mintájára megvalósítható gyülekezeti program két lehetséges iránya:

1. Működő gyülekezetek társadalmi szolgálatának bővítése.

6. 1997. évi XXXI. tv. 38/A § (1).

„Azoknak a fiatal gyülekezetplántálóknak, akik vállalják, hogy hátrányos helyzetű településen kezdenek missziót, adott a lehetőség, hogy valamelyik egyházi szociális szolgáltató támogatásával épp a gyerekházmodellt használva kezdjék meg a szolgálatot.”

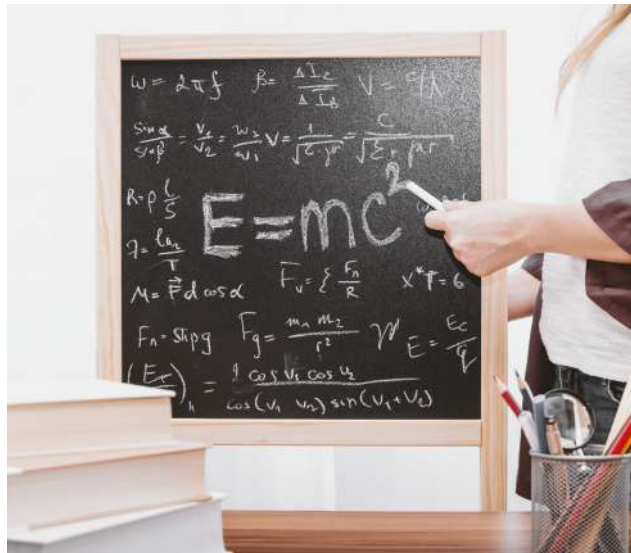
2. Gyülekezetplántáláshoz kapcsolódó társadalmi szolgálat.

Az első esetben az elsődleges feladat a meglévő gyülekezeteink közelében felkutatni a hátrányos helyzetű kisgyerekes családokat, és számukra minél több közösségi együttlét lehetőségét felkínálni. Ennek nyilvánvaló tárgyi és személyi feltételei vannak. Tárgyi feltétel a célnak megfelelő ingatlan, közösségi tér, ahol legalább az alábbi helyiségek rendelkezésre állnak:

- játszószoza
- pihenő
- vizesblokk
- teakonyha
- játékra alkalmas udvar

Természetesen szükség van a gyerekekkel és a szülőkkel való foglalkozáshoz eszközökre, berendezési tárgyakra is a lehetőségek és a résztvevők kreativitása függvényében. Gyakori helyzet, hogy az imaházainkhoz kiszolgálóhelyiségek kapcsolódnak. Ezek hétköznap alkalmasnak tűnhetnek a gyerekházszerű program működtetésére. Fontos kérdés azonban, hogy a gyülekezet eléggé rugalmas-e egy ilyen funkció felvállalására.

A másik megfontolásra érdemes lehetőség a Biztos Kezdet programmal összekapcsolt gyülekezetplántálás. Azoknak a fiatal gyülekezetplántálóknak, akik vállalják, hogy hátrányos helyzetű településen kezdenek missziót, adott a lehetőség, hogy valamelyik egyházi szociális szolgáltató támogatásával épp a gyerekházmodellt használva kezdjék meg a szolgálatot. Ezáltal kettős cél valósulhat meg: egyrészt egy markáns, jól látható társadalmi szerepvállalás a leginkább kiszol-

gáltott helyzetű családok tekintetében, másrészt az új gyülekezet alapításának esélye is kézzelfoghatóvá válik.

Tanoda

A gyermekvédelmi ellátások között az általános és középiskolás korú gyermekek, fiatal felnőttek támogatására a tanoda hivatott. A gyermekvédelmi törvény ezen ellátási forma célját a következőképpen fogalmazza meg: „*társadalmi felzárkózást segítő, a személyiségfejlődés egészét szem előtt tartó, prevenciószolgáltatás, amely az Nktv. szerinti kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokon való részvétel idején kívül, valamint a tanítási szünetekben segíti elő a szociokulturális hátrányok kompenzálását, a tanulmányok folytatását, a társadalomba való sikeres beilleszkedést, az életpálya-tervezést és a szabadidő hasznos eltöltését.*”⁷ A szolgáltatás tehát elsősorban a tanulási sikeresség javulását, konkrétan az érettségi megszerzését és a továbbtanulás esélyének javulását célozza. Bevezetése abból a feltételezésből indult ki, hogy a formális iskolarendszer nem tud elég rugalmas, személyre szabott lenni a hátrányos helyzetű tanulók sajátos oktatási, nevelési szükségleteit illetően. Ezért a tanodákat az iskoláktól térben is elkülönítve lehet csak létrehozni, ugyanakkor elvárás az oktatási intézményekkel való szoros együttműködés.

A fenti jogszabályidézetből az is kiderül, hogy a rendeltetésszerűen működő tanoda a tanulás terén való

7. 1997. évi XXXI. tv. 38/B § (1).

„A kulturális és sporttevékenységeket, nyári táborokat hagyományosan nem szoktuk tanodának nevezni. Viszont ahol ezekkel a programokkal a gyülekezet nagyobb számban el tud érni hátrányos helyzetű fiatalokat, ott ez a rendszeressé váló közösségi tevékenység előszobája lehet egy tanoda működtetésének.”

felzárkóztatáson túl egy szélesebb kompenzációs, beilleszkedési esélyt tud nyújtani az igénybe vevő fiatalok számára. A törvény végrehajtási rendelete ezeket a szolgáltatásokat is tételesen felsorolja:

„A tanodának szolgáltatásként biztosítania kell

- a tanodát rendszeresen igénybe vevők tanulását, továbbtanulását, pályaválasztását és életpálya-építését elősegítő szakmai szolgáltatásokat,
- a tanodát rendszeresen igénybe vevők iskolai lemorzsolódását megelőző programokat,
- évenként egy alkalommal a tanodát rendszeresen igénybe vevők egyéni fejlődését segítő mérések elvégzését,
- a tanodát rendszeresen igénybe vevők számára a szabadidő hasznos eltöltését segítő programokat,
- a tanodát rendszeresen igénybe vevők számára évenként legalább három, a tanodán kívül megszerzett sport- vagy kulturális programot,
- a tanodaszolgáltatásnak az általános iskolai és középfokú iskolai tanulmányaikat folytató gyermeket, fiatal felnőttet nevelő családokkal, illetve a helyi közösséggel való megismertetése céljából – nyitott tanodai programot vagy programokat, amelyeken egy évben összesen legalább kilencven főnek részt kell vennie,
- évenként legalább két családlátogatást a tanodát rendszeresen igénybe vevők családjainál, amelyről családlátogatási naplót kell készíteni,
- évenként legalább négy családi közösségi programot, amelyekbe a tanodát rendszeresen igénybe vevők családját is be kell vonni.

A tanoda az (1) bekezdésben foglaltakon túl önként vállalt feladatként a Gyvt. 38/B. § (1) bekezdésében meghatározott célokat szolgáló egyéb szolgáltatásokat is nyújthat, így különösen

- nyári táborokat szervezhet a tanodát rendszeresen igénybe vevők számára,
- szakmai műhelyeket szervezhet a tanoda, valamint a településen működő gyermekjóléti és nevelési-oktatási intézmények dolgozói számára,
- a tanodát rendszeresen igénybe vevők számára kísértékezést biztosíthat,

helyszínt biztosíthat a szünidei gyermekétkeztetés igénybevételéhez.”⁸

A jogszabály szövegében kiemeltük azokat a programokat, amelyeket számos gyülekezet több-kevesebb rendszerességgel régóta szervez a fiatalok, illetve gyermekes családok számára. A kulturális és sporttevékenységeket, nyári táborokat hagyományosan nem szoktuk tanodának nevezni. Viszont ahol ezekkel a programokkal a gyülekezet nagyobb számban el tud érni hátrányos helyzetű fiatalokat, ott ez a rendszeressé váló közösségi tevékenység előszobája lehet egy tanoda működtetésének.

A tanoda működtetéséhez a foglalkoztatottaknak az alábbi képesítések valamelyikével kell rendelkezniük: tanár, tanító, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, szociálpedagógus, pedagógia szakos bölcsész, szociális munkás, szociológus, szociálpolitikus, kisebbségpolitikus, kulturális antropológus, pszichológus, mentálhigiénés szakember, közösségszervező, ifjúságsegítő, andragógus, óvodapedagógus, romológus, teológus vagy hittanár, hittantanár.

Családi bölcsőde

A három év alatti gyermeket nevelő édesanyák munkába állását segíti a hazánkban is kialakult bölcsődehálózat. Az ezzel kapcsolatos társadalmi/szakmai vita ma sem zárult le teljesen. Sok szülőpár számára komoly dilemmát jelent, hogy valamelyikük – többnyire még mindig az anya – otthon maradjon a gyermekkel az óvodáskor betöltéséig, vállalva az ezzel járó munkaerőpiaci hátrányokat, vagy bízva a gyermek napközbeni ellátását egy intézményre, illetve egy arra hivatott

8. 40/2018 (XII.4.) EMMI-rendelet 12. § (1), (2).

„A személyes kapcsolatok erősödésével kialakulhat a kismamák között egy kölcsönös, támogató szolgálat, amely során alkalmanként felvállalják egymás gyermekeinek felügyeletét.”

személyre. A jelenleg sokféle tapasztalható munkaerőhiány ösztönzőleg hat ez utóbbi megoldás választására. Viszont jelenleg nincs elegendő bölcsődei férőhely az országban. Nyilvánvalóan ez is az oka, hogy megalakításra kerültek a hagyományos bölcsődei ellátás alternatíváinak jogi keretei, így a gyermekvédelmi törvényben szabályozásra került a mini, a munkahelyi, valamint a családi bölcsőde is. Mint a gyülekezet által is működtethető társadalmi szolgálat lehetséges módjával, most csak ez utóbbival foglalkozunk.

A családi bölcsőde előnye abban van, hogy sokkal kevesebb előírásnak kell megfelelnie a tárgyi feltételeket illetően. Akár magánlakásban is létesíthető, amelynek természetesen száraznak, világosnak, jól szellőztethetőnek és fűthetőnek kell lennie, továbbá biztosítani kell az ártalmaktól mentes, testi épséget nem veszélyeztető környezetet. Ebben a formában öt gyermek ellátása végezhető. Az ellátást biztosító személyre vonatkozóan is vannak képesítési előírások, de ezek viszonylag könnyen teljesíthetők. Azokban a gyülekezetekben, ahol

jelen vannak a kismamák, kisgyermekes családok, természetes igényként jelenik meg, hogy legyenek az ő sajátos élethelyzetükhöz igazodó közösségi programok. Több helyen jó gyakorlatok alakultak ki a baba-mama klubok életre hívásával. Ezeknek a rendszeres, hétköznapi közösségi alkalmaknak a misszióra gyakorolt hatása is jelentős, hisz lehetőséget kínál a gyülekezethez szorosan nem kötődő, fiatal szülők bevonására is. A személyes kapcsolatok erősödésével kialakulhat a kismamák között egy kölcsönös, támogató szolgálat, amely során alkalmanként felvállalják egymás gyermekeinek felügyeletét. Ezekben a jól működő kis közösségekben formálódhat ki idővel a családi bölcsődei szolgáltatás megszervezésének igénye.

Napközbeni gyermekfelügyelet

A gyermekek számára 20 hetes kortól 14 éves korig (sajátos nevelési igényű gyermek esetén 16 éves korig) nyújtható legújabb szolgáltatások egyike a napközbeni gyermekfelügyelet. Ehhez a tevékenységhez jelenleg nem kapcsolódik állami normatív támogatás, viszont a szülőktől térítési díj kérhető. A gyülekezetek számára kínáló lehetőségek között feltétlenül érdemes foglalkozni ezzel is, mivel a helyiség, tárgyi eszközök tekintetében nem kell különleges feltételeknek megfelelni. A napközbeni gyermekfelügyelet megszervezhető

- az ellátást nyújtó saját otthonában,
- más, e célra kialakított helyiségben,
- foglalkoztató által biztosított helyiségben (a munkahelyi bölcsődékhez hasonlatos módon),
- a szülő / törvényes képviselő saját otthonában.

„Nagy jelentősége van a szolgálatot végzők személyiségének a gyermekek fejlődésének alakulása szempontjából is. Empatikus, elfogadó, türelmes, ugyanakkor következetes hozzáállás, tudatosság szükséges a feladat ellátásához.”

A szükséges tárgyi eszközök alatt elsősorban a gyermekek életkorának megfelelő, változatos beltéri és udvari játékokat kell érteni.

Az ellátás keretében legfeljebb hét gyermek gondozható. A személyi feltételek is viszonylag egyszerűen teljesíthetők. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a napközbeni gyermekfelügyelet sem egyszerűen gyermekmegőrzést jelent. Az abban folyó nevelés-gondozásnak például a 3 év alatti gyermekek esetében a bölcsődei országos alapprogramhoz kell igazodnia. Iskoláskorúak esetén a tanulás technikai feltételeit, a játéktól elkülönített környezetet, időt is biztosítani kell. A sajátos gondozási igényű gyermekekkel való egyéni és csoportos foglalkozást szakember bevonásával, illetve annak útmutatása szerint kell végezni. Elengedhetetlen tehát olyan munkatársak kiválasztása, akik nyitottak az ismereteik, készségeik fejlesztésére, a szakmai fejlődésre.

Nagy jelentősége van a szolgálatot végzők személyiségének a gyermekek fejlődésének alakulása szempontjából is. Empatikus, elfogadó, türelmes, ugyanakkor következetes hozzáállás, tudatosság szükséges a feladat ellátásához.

Alternatív napközbeni ellátás

Ez a tevékenység is, mely korábban talán egyszerűen csak szabadidős tevékenységként jelent meg a köztudatban, 2017-től törvényi szabályozás szintjén bekerült a gyermekjóléti ellátások körébe:

„*Alternatív napközbeni ellátás a játszóterei program, játszóház, klubfoglalkozás keretében nyújtott,*

1. *a szülő és a gyermek kapcsolatát erősítő, a gyermek szocializációját támogató, valamint egyéb szabadidős és prevenciós szolgáltatás,*
2. *a csellengő vagy egyéb okból veszélyeztetett iskoláskorú gyermekek számára biztosított nappali felügyelet, sport-, illetve egyéb foglalkozás és étkeztetés, feltéve, ha a működtető rendelkezik az ehhez szükséges – jogszabályban meghatározott – személyi és tárgyi feltételekkel.”⁹*

A szabályozás által hangsúlyossá válik, hogy az alternatív napközbeni ellátás keretében működő valamennyi szolgáltatáshoz gyermekjóléti, gyermekvédelmi tevékenység kapcsolódik.

A szolgáltatást végző szervezet részére normatív állami támogatás nem jár, a tevékenység pályázati vagy más egyéb forrásból származó támogatásból és/vagy az igénybe vevők által fizetett térítési díjából finanszírozható.

ÖSSZEFOGLALÁS

A baptista közösség mai ismertségéhez, társadalmi elfogadottságához nagyban hozzájárult a szociális területen való szerepvállalás. Jelenleg 13 egyházi fenntartó kb. 140 szolgáltatást működtet szerte az országban. Az egyház karitatív tevékenysége gyakran jelenik meg a közmédiában. Aligha lehet kérdéses, hogy mindez nagyban segíti a baptista közösség hitéleti misszióját.

A közjót szolgáló, szociális tevékenységet felvállaló szervezetek közt megjelentek a helyi gyülekezetek is. Közülük számosan egyházi jogi személy státuszt szerezve intézmény-, illetve szolgáltatás-fenntartókká váltak. Azok a gyülekezetek, amelyek ezen a területen egyelőre útkeresésben vannak, épp a már évtizedek óta felhalmozódó tapasztalatokra alapozva léphetnek tovább. Számukra az alábbi sorrendet javasoljuk:

1. A közösségtudat erősítése, a gyülekezeti lét preventív hatásának tudatosítása.
2. Az adakozásban a szociális célok megjelenítése, tudatosítása.
3. A gyülekezet sajátosságait figyelembe véve a lehetséges szociális tevékenységek kiválasztása, a működtetéshez minimálisan szükséges feltételek kialakítása, felelősök megbízása.
4. A tevékenység megkezdése.
5. A tapasztalatok alapján esetleges továbblépés az engedélyeztetés felé: megfelelő szakemberek megtalálása. Együttműködés az egyházi fenntartókkal, szolgáltatókkal.

A tapasztalattal rendelkező gyülekezetek a szolgáltatások megismertetésével, a jó gyakorlatok közreadásával tudják bátorítani a nyomukba lépőket. A jelenleg működő egyházi szolgáltatók szakmai közössége pedig szakértelmével, valamint kiépült infrastruktúrájával segítheti a formálódó gyülekezeti aktivitást.

* **Jelen tanulmány az EFOP-1.9.8-17-2017-00006 „Baptista szociális szolgáltatók szakmai fejlesztése a minőségi szolgáltatás erősítése érdekében” című pályázat keretében készült.**

⁹ 1997. évi XXXI. tv. 44/D §.